

Literary Section

СИРАЧЕТО

АНТОН МАЛКОЧЕВ

Abstract. Angel Malkochev was the director of the Historical Museum in Bvlogradchik. Here he made his debut as a writer. His story "The Orphan" is based on a true story.

Keywords: short story, Belogradchik, Malkochev, Targovishte

Случило се няколко години след Първата голяма война в Европа, в землището на малкото торлашко селце Търговище, разпростряло белите си къщи от двете страни на стария Ломски път, промъкващ се в пролома на Чупренска река. Бащата на Цанко, както много други, не се завърна войната. Оставил бе кости в скалите нейде по ридовете над Дойранското езеро. Покрусата и задаващата се мизерия обви като пъртена черга душите на стари и млади. Коричка хляб трудно се намираше. Малкото момче с ненаболи още мустаци се бе сгушило в ъгъла на одъра и едва проумяваше приказките на старите, които щяха да променят съдбата му. За Цанко бедните сирашки дни не вещаеха нищо добро. Детството му бе свършило. Край на лудите и безгрижни игри, сбогом любимо училище. А едва навършваше дванадесет години. Според дочутото от разговора на възрастните, макар и недорасъл, щеше да стане глава на семейството и върху неукрепналите му плещи падаше бремето за изхранването на още шест гърла.

След дългото и продължително мълчание престарелият му дядо го повика.

- Синко, ела. Решихме от тази вечер ти да станеш глава на семейството и твоята дума да тежи. И понеже уменията в селската работа са ти малки - не можеш да ореш, да косиш и да сееш, ще се договорим с Попови да те вземат за техен слуга. Помисли си, но знай, че с платата ти ще купим жито и мас, иначе няма да иззимеem.

Цанко кимна с глава и приглушено изрече:

- Добре, дедо. Ще ви послушам.

И се затътри към „своя“ ъгъл, който знаеше всичките му тайни. А навън вятърът се играеше с пожълтелите и окапали листа и засилваше вродения страх на селяните от страховита и люта зима.

Всяка фамилия според възможностите и имането си беше осигурила храна за многолюдната челяд и стоката. Нивиците бяха дали, що дали. В хамбарите, кошовете и навесите е прибрано зърното, тлаканите

са напълнени със сено, слама и кукурузляк. За по-голяма сигурност край летните колиби, пасища и бранища стопаните бяха напластили купи от сено и листници с шума. Телата им приличаха на крепостни кули, хвърлящи успокоителни сенки, пазещи пастирите от злите ветрове. Край оглозганите сечища в есенните дни щеше да стане весело. Екът на звънците, врекането и блеенето на козите и огласяше околните ридове и падини до настъпването на същинската зима.

Всеки род имаше по няколко подобни ранища. При оформянето им се спазваше практиката - почти кръгла форма, само с един ход, очертан от два кола и голям трън. Купите сено или напластената шума се намираха в близост до водотечище. Срещу входа на изградената островърха сламена колиба е уредено легло, представляващо леса (изплетено от дървени пръти), заслана с прясно сено. В средата е огнището със саджак, край него пън за сядане, а встрани на дървена кука виси опушено овчарско котле. Под него смирено на пода е поставено гърнето, очакващо да окъкри поредния боб. Намерено е място за дървения пар (паница), дървена лъжица солница, а за трапеза му служеше самотворно направено дървено столче. На чепур виси торбичка с твърд като камък царевичен хляб. В най-закътаното място дреме капсалийката.

Тая година зимата подрани. Рано падналата слана попари и трева и храсти. Стоката легна на ранило. Овчарите все по-често потъкваха огъня, варяха гъст овченик, завиваха по някоя цигара, размишлявайки върху съдбата си, поогряваха напуканите си ръце. Всеки Божи ден оглеждаха поизтънелите сена и се чудеха колко ще издържи стоката на шума. Все по-често се замечтаваха за оджака на бащината къща, спотаената глъч на младите и игрите на децата.

След мъглата, къдрава и гъста, задуха и омразният вятър „кошава“. Този североизточен вятър гонеше летната топлина, а вихрушката запокитваше всичко къде що намери в падините, долчетата или краищата на храсталаците. Забръзка и първият сняг - в началото ситен и режещ, а

после снеженките станаха по-едри като пеперуди, и забели. За Цанко тази картина беше непозната и плашеща.

Привечер невръстният пастир рано нахрани стоката, заведе я на водопой. Наля си водица в малката тиквичка. После подкара обратно овцете, затвори ги в търлото и се прибра в колибата на топло. Зави се с опанджака и полегна на лесата угрижен и уплашен. Отвън свистеше пустият му вятър. Играеше си със снега, носеше и отвяваше снежните талози и пластеше на бели назъбени стени. Кучетата Мечо и Сивчо джавкаха срещу вятъра и вихрушката. Най-сетне подвиха опашка и се отправиха към топлите си дупки, издълбани в сената. Преди дългия си сън изядоха по коричка тричняк, придвидливо заровена в земята през ситите дни.

Посреднощ кучетата наостриха уши, дочувайки проточения вой на изгладнялата вълча глутница, изпълзяла от дупките си. Глутницата усети предстоящите гладни дни и зли нощи. Ей го де е „Йовин“ рът, където в мъгливо време беше играчка да гътнат и разпарчетосат някоя тлъста двистка. Но тези преспи щяха да им вземат силите и да засилят гладния концерт на празните вълчи стомаси.

Момчето бе налегнато от тежки сънища. Мислите му се въртяха все около решението да остане и още някой друг ден, за да изхрани малко останалото сено и тогава да поведе стадото към село. Защо ли не бе послушал по-старите и по-опитни пастири, които го подканваха да тръгне след тях още преди снега. Завиждаше им, че са на сигурно у дома, а стоката е прибрана в широките обори. Осъзнаваше, че е допуснало грешка, че напразно е чакало хабера да се прибере. А вече кой би посмеял в това лудо време да му донесе хабера от дядо. Вече беше невъзможно да получи каквато и да е вест.

А във стихията беснееше. Когато се събуди, огънят беше изгаснал, а колибата затрупана със сняг. Евам издърпа черджето, с което бе затулил отвора и погледна навън. Изтръпна. От пъртината, която бе оставил

привечер нищо не личеше. До търлото не беше възможно да се достигне. Овцете се бяха скупчили на няколко групи. Само дъхът им издаваше, че в тези купчини има живот.

Цанко се поразтърча, после се опита да проправи пътека към ранището. Черната му кожена капа едвам се подаваше над преспите. С голям зор достигна до най-близката купа сено. Започна да подвиква на овцете. Белите камари се раздвижиха. Най-напред се надигна звънкарицата, след нея големият рогат овен с подскок разпръсна снега от гърба си и поведе стадото. Така достигнаха до купата и захрускаха гладно. Задуха отново. Момчето потрепери и пое бавно по едва очертаващото се тунелче към колибата. Задъхан и уморен се тръшна на нара. После се опита да раздуха огъня и като не намери жив въглен се сви на кравай, а умората свърши своята работа. Заспа и засънува бели припкащи агнета, зелналата се трева и кротко хрупашите овце. А отвън ненаигралата се стихия още по-яростно фучеше и огъваше сламената колибка.

Посред нощ се събуди вкоченясал. Брневреците му се бяха превърнали в селски кюнци. Ръцете му бяха посинели. Едва, едва, мърдайки с пръсти ровеше торбичката, където бе скътал огнивото, чакмака и праханта. Бе намислил да отскубе слама от колибата, да „хване огън“ с щипка от преварената и изсъхнала гъба праханка. Зачатка с огнивото по кремъка един, два, три пъти, но овлажилата се гъба не хвана. Искра има, огън няма. Той бе обречен.

Навел тъжно глава, подтривайки длани, сирачето се опитваше да съживи тялото си. Утрото идваше бавно и настръхнало. Дори вълците се бяха изпокрили. Бурята не стихваше и когато Цанко направи няколко крачки навън, чу се прашене, фъртуната като перце вдигна сламената му колибка и я запокити в храстите. Надеждата за спасение отлетя. С последни сили се добра до първата „овча могила“. Сгуши се между гъстите руна. Усети топлината и се унесе в последния си сън.

Най-сетне вилицата подви поли и се сви в падините под Гламата. Слънцето задничаше срамежливо от челото на връх Болван, петлите в курниците закукуригаха. В претихналото село заскърцаха врати, чу се и човешка реч. По – младите започнаха да отриват къщите от натрупания сняг. Поопровиха и пътеките, водещи към оборите, кошарите и навесите. Старите за кратко надничаха от прага, бързайки да затворят вратата, седяха край огнището, свивайки качак и умислено поклащаха беловласите си глави. Жените прокленаха злощастната си орисия с угаснала надежда в очите.

Комшиите на Цанко приближиха портите им. Някой се осмели, потропа с тояжката и когато дядо Живко се показа, зададе дълго стаявания въпрос:

- Кога ще приберем Цанко?

Последва очакваният отговор.

- Господ го е прибрал душата му, а ние ще го погребем.

След кратка размисъл старите решиха. Ще опитат с конска шейна и ако не стане, ще впрегнат воловете. Така и направиха. Едрите охранени и дългокраки коне щом опряха до първата преспа, спряха, зариха с копита и зацвилиха. Двама от мъжете поеа юздите им, задърпаха ги. Но конете не помръдваха. Върнаха се и запрегнаха два яки вола. Пред тях на четверка - още два. Този път пред тях разриваха десетина силни мъже и се опитваха да им проправят път. Крачка по крачка колоната напусна селото. Очакваше ги гола пустош. Ни пъртина, ни дия от диви животни и те опряха до непреодолима преспа и се върнаха. Цели два дни продължи борбата с неволята. На третия ден задуха южняк и бързо, бързо се появиха черни петна, очертаващи „пътя на спасението“. Какво спасение... Мъжете бързаха да намерят Цанко цял.

Най-после те съзряха „Йовин рът“ и очертанята на търляка. Сред него сребрееха няколко купчини. С много усилия пробиха и до тях. Под най-голямата камара намериха сирачето. Мигом мъжете забиха чела в

снега. Очите им се напълниха със сълзи. Отчаянието и болката бликаха от гърдите им. Безкрайна и силна бе въздишката им, разклатила дори изпочупените клони. А имаше още работа. Оцелелите по чудо пет-шест овце бяха натоварени на шейната. Мъртвите, одрани и увити като пеленачета, щяха да спасят от глад фамилията.

По обратния път отдалече съзряха множеството при селския кръст. Всичко, що можеше да върви, бе излязло да посрещне тъжната процесия. Протяженият звън на църковната камбана стигаше до безчувствените зъбери на Горна и Долна Глама, а после усмирен бе понесен от придошлата река, почерняла от мъка и смесена с човешки сълзи.

✉ Mr. Angel Malkochev
3900 Belogradchik, BULGARIA

